

A. Riehl patrí k starším novokantovcom Husserlovej generácie, t.j. k tým, ktoré najplodnejšie obdobie spadá ešte do 19. storočia, príp. do prvých rokov 20. storočia. Pochádzal z Rakúska a v roku 1882 nastúpil na Windelbandovo miesto vo Freiburgu. Z toho sa však nedá usudzovať na jeho príslušnosť k Bádenčanom, pretože jeho realistický výklad Kanta sa podstatne líšil od idealistických interpretácií oboch najvplyvnejších novokantovských škôl. 5. zväzok obsahuje jeho šesť listov Husserlovi, prvý s dátumom 28. 5. 1891. Riehl v ňom vyslovuje Husserlovi uznanie za jeho *Filozofiu aritmetiky* (1891) a oceňuje jeho konkrétne psychologické analýzy (pojmu čísla) ako "veľmi jemné a presné, skutočne majstrovské" (V, s. 193).

Posledným dopisujúcim si s E. Husserlom je H. Vaihinger, ktorý je známy svojím "transcendentálnym fikcionalizmom" vyloženým v jeho diele *Filozofia akoby* (*Die Philosophie des Als Ob*), ale aj ako neúnavný interpretátor a filológ Kantových diel. Práve spomínané dielo posielal Vaihinger spolu s listom z 15. 5. 1911 Husserlovi odmeňujúc sa mu tým - podľa jeho vlastných slov - za *Logické skúmania*. Husserl v svojej odpovedi o deväť dní neskôr vyjadruje radostný údiv nad tým, že sa Vaihingerovi podarilo prispieť k systematickej problematike teórie poznania, pričom až príliš okatá dáva najavo, že Vaihingera dovedy považoval čisto za komentátora Kanta (čo v Husserlových očiach nebolo pre filozofa veľké vyznamenanie).

Ako dúfame, už aj z tohto krátkeho prehľadu jednotlivých mien a niektorých tém obsiahnutých v 5. zväzku *Korešpondencie* E. Husserla nesúceho podtitul *Novokantovec* je zrejmé, že tento zväzok si zaslúži pozornosť každého, kto sa snaží lepšie a hlbšie oboznámiť s Husserlovou fenomenologickou cestou a vôbec všetkých tých, ktorí chcú preniknúť do atmosféry a ducha doby a filozofie predovšetkým v prvých troch dekádach 20. storočia v Nemecku.

Róbert Maco

Mgr. Róbert Maco
Katedra filozofie a dejín filozofie FiF UK
Gondova 2
818 01 Bratislava
SR

LISTY FILOZOFOV

SCHUHMANN. K (vyd. v spolupráci s E. SCHUHMANNOVOU): EDMUND HUSSERL. Briefwechsel (Korešpondencia). Bd. VI: Philosophen Briefe. (Husserliana Dokumente, III, 4). Dordrecht-Boston-Londýn, Kluwer Academic Publisher 1994. XIII+516 s.

Názov tohto zväzku Husserlovej korešpondencie *Listy filozofov* neznamená, že by ostatné zväzky neobsahovali filozofickú korešpondenciu. Jednoducho ide o filozofov nepatriacich k nejakej škole blízkej fenomenológii, aj keď niektorí z ich budú prvými inšpirátormi o fenomenológii vo svojich krajinách (Banfi, Delbos, Nishida, Gibson).

Zväzok otvára A. S. Banfi, presnejšie jeden Husserlov list a dva od pani Husserlovej. Husserl ďakuje Banfimu za zaslanie jeho prvého veľkého diela *Princípy teórie rozumu* (*Principi di una Teoria della Ragione*) a zároveň ho informuje, keďže sa píše rok 1927, o obsahu nového ročníka "Jahrbuch" prinášajúceho "veľmi originálnu a významnú prácu od Heideggera Bytie a čas".

H. Bergson ďakuje Husserlovi za zaslanie *Idei I*, čo je jediná korešpondencia medzi autormi, ktorí ovládli filozofický terén na začiatku 20. storočia. A odhliadnuc od ďakovného listu C. D. Broada, jediné tri riadky M. Brückovej z r. 1932 zaujmú tým, že sa v nich Husserl priznáva, že potreboval 10 rokov na to, aby sa rozišiel s Brentanom, čo nebolo ľahké: "taká veľká bola a ostala (jeho) úcta k nemu."

Nasleduje séria listov od dvoch francúzskych filozofov a logikov L. Caturata a V. Delbosa. Ten prvý pozýva Husserla na medzinárodné kongresy, ktorých sa však Husserl nezúčastní, a ten druhý sa veľmi zaujíma o *Logické skúmania*, s ktorými ako prvý oboznámi francúzske filozofické publikum.

Vcelku skromná korešpondencia s W. Diltheyom - 2 listy - sa odohrala až v roku jeho smrti (1911) a svedčí o príbuznosti oboch autorov. Dilthey si ctí Husserla ako "génia filozofickej analýzy" a vyjadril uspokojenie na tým, že jeho celoživotné dielo bolo pre rozvoj fenomenológie nejako užitočné. O niečo bohatšia korešpondencia s H. Drieschom je však menej filozofická, než by sme očakávali od metafyzika, ktorý sa však mýli, ak v Husserlovom učení o podstate poznania tuší nejaké metafyzické predpoklady (s. 61).

Korešpondencia s J. Ebbinghausom je poznačená vojnou, ktorá Husserla pripravila o syna Wofganga. Keď sa však Ebbinghaus stane (v r. 1921) súkromným docentom vo Freiburgu, dôjde k ich ďalšiemu zblíženiu. V jedinom liste R. Eislerovi Husserla mrzí, že nemal čas na prečítanie jeho práce *Cieľ. Jeho význam pre prírodu a ducha* (*Der Zweck. Seine Bedeutung für Natur und Geist*, 1914), keďže pracuje na poslednom zväzku *Logických skúmaní*.

Prvý list R. Euckena, nositeľa Nobelovej ceny za literatúru a učiteľa M. Schelera (z mája 1911), začína pozvaním na prevzatie katedry na jenskej univerzite po emeritovanom kantovcovi O. Liebmannovi. Husserl, ako vieme, ostane verný Göttingenu až do r. 1916, keď odíde do Freiburgu. 10 Euckenových listov a žiaden Husserlov, až na návrh na pamätný list pre Euckena, uverejnený ako príloha.

Krátku epištolárnu výmenu s P. Feldkellerom a J. Feldmannom tu ponechávame bokom. Nasleduje filozofická korešpondencia s G. Fregem, začatá ešte v 19. storočí (v r. 1891): tri listy Fregeho a len jeden Fregemu. Vidno z neho, že Husserl sa skôr vyhýba diskusi. Priznáva, že z Fregeho *Grundlagen* (*Základy aritmetiky. Logicko-matematické skúmania o pojme čísla*) veľa získal, a aj on sa domnieva, že ich "hľadiská sa napriek podstatným rozdielnym bodom viackrát stretávajú." (s. 111)

J. Freudenthal sa vo svojom jedinom liste Husserlovi z novembra 1905 (predčasne) teší, že budú kolegami na Univerzite vo Vratislavi (Breslau) a informuje ho, že Filozofická fakulta sa rozhodla pozvať ho na uprázdnené miesto po H. Ebbinghausovi.

Korešpondencia medzi Husserlom a Gibsonovcami sa rozvinie pri príležitosti ciest W. R. B. Gibsona, profesora na Univerzite v Melbourne po Európe v r. 1928. Gibson tiež preloží *Idey I* do angličtiny (New York, Macmillan 1931). V r. 1982 tento preklad

nahradí preklad F. Kerstena v rámci anglického vydania Husserlových *Zobraných spisov*.

Nasleduje dosť polemická 3-ročná výmena medzi viedenským profesorom H. Gomperzom a Husserlom, ktorú Gomperz končí listom z r. 1908 s nádejou, že pretrvávajúce nedorozumenie - vo svojom *Učení o svetonázore (Weltanschauungslehre. Ein Versuch die Hauptprobleme der allgemeinen theoretischen Philosophie geschichtlich zu entwickeln und sachlich zu bearbeiten*. II Band: Noologie. I. Hälfte: Einleitung und Semasiologie, 1908) si dovolil Husserla zaradiť medzi "kriticistov" a kritizovať niektoré pasáže *Logických skúmaní* - sa odstráni, ak si Husserl prečíta celý kontext.

V liste H. G. Gouhierovi z novembra 1928 Husserl píše, že nemôže prispieť do zborníka (ktorý aj tak neuzrie svetlo sveta) pri príležitosti 70-tych Bergsonových narodenín - a to pre veľké pracovné zaneprázdnenie - písal *Formálnu a transcendentálnu logiku* a pripravoval sa na prednáškové turné vo Francúzsku.

Do konca minulého storočia sa datuje aj korešpondencia R. Grassmanna, matematika a filozofa, ktorý chcel Husserla presvedčiť o vedeckosti logickej koncepcie matematiky - svojej a jeho brata Hermanna, ktorý študoval spolu s Husserlom v Lipsku.

Jednorázová listová výmena s G. I. Hicksom, profesorom v Cambridge, je iste dozvukom Husserlovej cesty do Londýna v r. 1922, kde predniesol sériu prednášok o fenomenologickej metóde a fenomenologickej filozofii.

Krátky list M. Horkheimera z októbra 1931 zas nadväzuje na Husserlovu návštevu v Kantovej spoločnosti vo Frankfurte. Horkheimer ho informuje o svojom zámere využiť *Formálnu a transcendentálnu logiku* ako seminárny text spolu so súkromným docentom Th. W. Adornom. Vidno z toho, a potvrdí to aj ďalšie smerovanie Horkheimerovej dráhy, že Frankfurtskú školu nemožno zúžiť len na zaoberanie sa marxizmom.

O Husserlovo ocenenie svojich prác sa uchádzal aj K. Jaspers, u ktorého si Husserl cenil aplikovanie fenomenológie na psychiatriu. V treťom a poslednom liste Jaspersovi sa znova stretávame s G. Waltherovou z 2. zväzku (o mníchovských fenomenológoch), ktorú Husserl vrelo odporúča Jaspersovi na docentúru po tom, čo v "Jahrbuchu" (zv. VI) uverejnil jej prácu *K ontológii sociálnych spoločností (Zur Ontologie der sozialen Gemeinschaften)*.

V liste K. Joelovi, novopečenému rektorovi Univerzity v Lipsku (v r. 1914), Husserl reaguje na jeho rektorskú reč, v ktorej sa dopustil niekoľkých nepresností ohľadom fenomenologickej filozofie.

Jediný list H. Kelsena z mája 1931 je ďakovný, a to za zaslanie *Karteziánskych meditácií*, autora ktorých "si váži ako najvýznamnejšieho filozofa (vtedajšieho) Nemca". V tejto korešpondencii by tiež ťažko mohol chýbať gróf H. Keyserling, ktorý chcel v r. 1919 Husserla získať pre svoj projekt Centra filozofickej kultúry, "keďže nemecký duch trpí na irealitu, t.j. vedie život parazita na svete predstavy bez spätného vzťahu s celkovým obrazom sveta..." (s. 227).

J. Kraft v jedinom liste r. 1932 Husserlovi bez odpovede, dúfa, že jeho priložené kritiku fenomenologickej filozofie *Von Husserl zu Heidegger (Od Husserla k Heideggerovi)* prijme, najmä čo sa týka posúdenia Schelera a Heideggera, aj keď sa pod celý výklad nepodpíše.

Korešpondencia s H. Kuhnom, súkromným docentom v Berlíne prebieha v kritických rokoch 1934-1937. Sú to tiež roky zvýšenej filozofickej aktivity na medzinárodnom poli: VIII. Medzinárodný filozofický kongres v Prahe, kam Husserl zašle príspevok o vtedajšom poslaní filozofie, a IX. Medzinárodný filozofický kongres v Paríži (Congrès Descartes), účasť na ktorom národno-socialistický režim Husserlovi nepovolí. Husserlovi sa tak nepodarí to, čo sa podarí Kuhnovi, ktorý, stratiac svoju docentúru v r. 1935, odíde do Pontigny vo Francúzsku na Inštitút pre medzinárodnú spoluprácu, pričom pozvaní boli obaja. Jeden zo svojich listov Kuhnovi však Husserl neodošle, reagujúc v ňom nesúhlasne na Kuhnovu recenziu *Karteziánskych meditácií*.

Jednorázová výmena medzi Husserlom a E. Machom je poznačená zhoršením Machovho zdravotného stavu: na Husserlov filozofický list Mach odpovie, že nemá k nemu čo dodať.

Pre E. Meyersona, s ktorým sa Husserl tiež zoznami v Paríži, je Husserl "vysoko váženým pánom tajným radcom" a ich korešpondencia sa týka nemeckého prekladu *Identity a skutočnosti*. Uverejnené sú len 3 Meyersonove listy.

So svojím nástupcom v Göttingene G. Mischom si Husserl v rokoch 1919-1937 vymenil niekoľko listov. Je v nich hodne reč o E. Steinovej v súvislosti s jej habilitáciou na Univerzite v Göttingene a o Diltheyovi - Misch bol ženatý s jeho dcérou -, ako aj o Mischovej práci *Lebensphilosophie und Phänomenologie (Filozofia života a fenomenológia)* venovanej Husserlovi pri príležitosti 70-tych narodenín. Ku kvalite práce sa Husserl nevyjadruje.

Nasledujú po jednom listy z Japonska od S. Mochizukiho, z Poľska od W. Mooga, Ch. W. Morrisa ohľadom Husserlovho syna Gerharta, ktorého prijal v Chicagu potom, čo bol v r. 1934 predčasne emeritovaný.

Korešpondencia s H. Münsterbergom je poznačená udalosťami 1. svetovej vojny, pričom je zaujímavé, že jediný Husserlov list je v angličtine, zatiaľ čo jeho korešpondent, ktorý sa usadil v USA a stal sa profesorom na Harvardovej univerzite, píše po nemecky.

Po jednom liste sú uverejnené listy od K. Nishidu, A. Tor. Nymanovi, A. D. Osborna pani Husserlovej. A od J. Paulsena sú uverejnené 3 listy, od R. B. Perryho 3 listy a list A. Phalénovi.

Korešpondencia s W. B. Pitkinom zo začiatku 20. storočia sa týka hlavne prekladu *Logických skúmaní* do angličtiny, ktorý nebol zrealizovaný - anglický preklad vyjde až v r. 1970 z pera analytického filozofa J. N. Findleyho.

Ďalej sú uverejnené po jednom listy od K. Porta (1923), W. Rejera (1928), R. H. M. Richtera (1904) a E. Rothackera (1921), ako aj od B. Russella (1920). Russell Husserla informuje, že medzi knihami, ktoré čítal vo väzení - dostal sa tam pre pacifistické aktivity v r. 1918 - boli aj jeho *Logické skúmania*.

Z korešpondencie so Šestovom sú uverejnené len Husserlove listy v rokoch 1928-1931, napriek tomu, že tento "vážený priateľ" bol preňho zároveň "protinožcom", ktorý si tiež robí zbytočné starosti ohľadom jeho "intelektualizmu", čo je len miernejšie pomenovanie pre idealizmus.

Korešpondencia s H. Scholzom, správcom Fregeho pozostalosti, sa týka najmä Fregeho a Husserlovej listovej výmeny s ním. Iný logik, J. Schultz, vo svojom jedinom liste

z r. 1903, hlásiac sa k psychologizmu, píše, že dvíha Husserlom hodenú rukavicu. Dva listy W. Schuppeho sa týkajú výmeny publikácií medzi ním a Husserlom. Aj Viedenčan F. Seletyho v jeho jedinom filozofickom liste mrzí, že Husserla nezaujala jeho fenomenologicky založená okamihovo-monadologická metafyzika.

Husserlom často citovaný logik Ch. Sigwart si, ako o tom svedčia jeho listy vyslúžil zaslanie *Filozofie aritmetiky* a potom aj *Logických skúmaní*.

Nasleduje tucet listov G. Simmela a žiaden Husserlov. Časť z nich reaguje na Husserlove zásielky publikácií.

Korešpondencia s E. Sprangerom patrí medzi tie najfilozofickejšie, ako sa ostatní dalo očakávať. V jednom z listov sa Spranger prihovára za vtedy ešte študenta H. Jona sa, aby sa mohol zúčastňovať Husserlových seminárov vo Freiburgu. A v korešpondencii s J. Stenzelom sa Husserl bráni označovaniu za platonika, v čom vidí Schelerov Heideggerov a Diltheyov vplyv.

Nasleduje ďalšia séria sólových listov od O. H. Sterzingera, H. L. Stoltenbergovi výmena, po jednom liste, medzi Husserlom a Angličanom G. F. Stoutom z r. 1934 je poznamenaná týmto rokom. Po ďakovných a zdvorilostných listoch G. Uhuesa a J. Volkelta nasleduje filozofická korešpondencia s Američanom E. Parlom Welchom z 30-tych rokov.

Tri filozofické Wustove listy adresované "veľaváženému pánovi tajnému radcovi" uzatvárajú tento zväzok. 83 Husserlových listov 75-tim korešpondentom.

Jozef Sivák

Mgr. Jozef Sivák, CSc.
Filozofický ústav SAV
Klemensova 19
813 64 Bratislava
SR